

Vragen gesteld door de leden der Kamer, met de daarop door de regering gegeven antwoorden

3164

Vragen van het lid **Maatoug** (GroenLinks) aan de Minister van Financiën over *een bailout voor banken in de stikstofaanpak* (ingezonden 24 april 2023).

Antwoord van Minister **Kaag** (Financiën) mede namens de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit en de Minister voor Natuur en Stikstof (ontvangen 6 juli 2023). Zie ook Aanhangsel Handelingen, vergaderjaar 2022–2023, nr. 2558.

Vraag 1

Wat is de samenhang tussen het integrale onderzoek naar de mogelijke beleidsopties, waarmee een financiële bijdrage van banken aan de stikstofopgave geborgd kan worden en het gesprek van het kabinet in het kader van het Landbouwakkoord over een niet-vrijblijvende bijdrage van banken?

Antwoord 1

Afgelopen jaar zijn er moties ingediend die verzoeken te onderzoeken hoe banken en leveranciers en afnemers met langlopende contracten zijn te verplichten tot een substantieel aandeel in de transitiekosten (motie Thijssen c.s.)¹, om uitgekochte bedrijven ruimhartig te compenseren, maar financiële instellingen niet (motie Maatoug en Van der Plas)² en om te onderzoeken om een deel van de agrarische bankleningen af te waarderen en de besparingen die hierdoor ontstaan ten goede te laten komen aan de verduurzaming van de landbouw (motie Beckerman)³.

Het kabinet onderzoekt integraal en in samenhang – ter opvolging van de hiervoor genoemde moties – de mogelijke beleidsopties waarmee een financiële bijdrage van banken aan de landbouwtransitie en de stikstofopgave kan worden geborgd. Er wordt in dit kader een breed scala aan opties onderzocht, inclusief de voor- en nadelen, juridische en praktische haalbaarheid en economische doeltreffendheid en doelmatigheid, alsmede de samenhang met de bijdrage die van de overige ketenpartijen wordt verwacht. Parallel aan dit onderzoek heeft het kabinet in het Landbouwakkoord met de banken afspraken willen maken over hoe zij boeren kunnen ondersteunen in de transitie, bijvoorbeeld door het bieden van financiële verlichting of

¹ Kamerstuk 33 576, nr. 292.

² Kamerstuk 36 200, nr. 96.

³ Kamerstuk 30 252, nr. 40.

aantrekkelijke arrangementen voor de boeren. Dit kunt u lezen in het conceptakkoord waarover u over bent geïnformeerd (Kenmerk 23Z11834). Het kabinet zal nu toewerken naar een kabinetsplan, om invulling te geven aan het proces van de benodigde transitie. Het kabinet wil die vormgeving zorgvuldig doen en zal in september komen met een aanpak in een Landbouwbrief. De opties die worden onderzocht in het kader van de hierboven genoemde moties zullen in dit proces worden meegenomen. Dit integrale onderzoek beziet ook de samenhang van de beleidsopties met bestaande kaders en aankomende regelgeving op het gebied van klimaat- en milieudoe- len, op nationaal en Europees niveau, inclusief de door mij aangekondigde verkenning of, en zo ja, hoe wetgeving kan bijdragen aan het versterken van de bijdrage van financiële ondernemingen aan de duurzame transitie.⁴

Vraag 2

Zullen de opties die naar voren komen uit het integrale onderzoek sturend zijn voor de kabinetsinzet in het Landbouwakkoord? Zo ja, hoe dan, omdat het integrale onderzoek voor de zomer klaar moet zijn maar het Landbouwakkoord in principe al eind april?

Antwoord 2

Dat was niet het geval, in het onderzoek wordt er gekeken of, en zo ja, hoe banken (en andere ketenpartijen) zijn te verplichten tot een substantieel aandeel in de transitiekosten. Voor het Landbouwakkoord was de inzet van het kabinet om afspraken te maken met banken (en anderen ketenpartijen) over hoe zij boeren substantieel kunnen ondersteunen in de transitie, bijvoorbeeld door het bieden van financiële verlichting of aantrekkelijke arrangementen voor de boeren.

Vraag 3

Is het wel verstandig om in het Landbouwakkoord met als deadline medio mei al te streven naar afspraken over een niet-vrijblijvende bijdrage van banken als de beleidsopties om daaraan invulling te geven mogelijk pas in de zomer af zijn? Hoeveel zin heeft het immers nog om die beleidsopties verder uit te werken als er toch al een akkoord is gekomen op die niet-vrijwillige bijdrage?

Antwoord 3

De banken hebben een grote en belangrijke verantwoordelijkheid om passende financiering te bieden bij de verduurzaming. De inzet van het kabinet was daarom om met banken en anderen ketenpartijen in het Landbouwakkoord te komen tot onderling samenhangende afspraken over hoe zij boeren kunnen ondersteunen in de transitie. Nu de besprekingen om te komen tot een Landbouwakkoord zijn beëindigd, zal het kabinet toewerken naar een kabinetsplan, om invulling te geven aan het proces van de benodigde transitie. In dat kader is het van waarde om te onderzoeken hoe banken (en andere ketenpartijen) te verplichten zijn tot een substantieel aandeel in de transitiekosten.

Vraag 4

Kunt u nogmaals bevestigen dat u de zienswijze deelt dat er bij uitkoop in het stikstofdossier (vrijwillig dan wel verplicht) sprake is van materialiserende transitierisico's?

Antwoord 4

Ja. Het transitierisico omvat het risico op alle kosten die voortkomen uit de transitie naar een duurzame economie. De kans op waardeverlies van productiecapaciteit als gevolg van beleidskeuzes gericht op het versnellen van de transitie kan daarmee in mijn ogen als een transitierisico worden beschouwd – ongeacht de precieze vormgeving van deze beleidskeuzes.

⁴ Kamerbrief Voortgang klimaatcommitment financiële sector, 13 maart 2023 (kenmerk: 2023-0000069111).

Vraag 5

Bent u het ermee eens dat het, gegeven dat transitierisico's in de intensieve veehouderij op aanzienlijke schaal materialiseren, impliceert dat deze in het verleden onvoldoende beheerst zijn?

Antwoord 5

Met deze gevolgtrekking ben ik het niet eens. Het feit dat een transitierisico zich materialiseert betekent niet noodzakelijkerwijs dat het onvoldoende is beheerst. Risicobeheersing ziet niet op het volkomen uitsluiten van de mogelijkheid dat het risico zal optreden.

Vraag 6

Klopt het dat banken zelf voor eigen rekening en risico investeringen doen en als de risico's die met deze investeringen gepaard gaan, bijvoorbeeld via een faillissement of waardeverlies, het ook vanuit commercieel- en risicomangementperspectief correct is dat banken een deel van dit verlies dragen (door de desbetreffende financieringen in hun boek gedeeltelijk of in z'n geheel af te schrijven)?

Antwoord 6

Wanneer banken financiering verstrekken aan ondernemers houden zij vanuit prudentieel en boekhoudkundig perspectief rekening met de bijbehorende risico's. Indien er sprake is van een duidelijk toegenomen kredietrisico voor de bank of er indicaties zijn dat volledige terugbetaling zonder uitwinning van het onderpand onwaarschijnlijk is, moeten banken extra boekhoudkundige voorzieningen treffen. Indien er geen redelijke kans meer is op herstel, is een bank verplicht om dienovereenkomstig geheel of gedeeltelijk af te schrijven en zo het waarschijnlijke verlies tijdig te nemen. Een dergelijke boekhoudkundige afschrijving houdt niet automatisch in dat een bank daarmee het recht op terugbetaling opgeeft. Wat het daadwerkelijke verlies voor een bank zal zijn, zal van geval tot geval verschillen. Dit is mede afhankelijk van de aanwezigheid van zekerheden (pandrecht en hypotheek), de waarde en uitwinningmogelijkheden daarvan en daarmee samenhangend de positie van de bank in de rangorde bij een eventueel faillissement.

Vraag 7

Vindt u dat financiële instellingen vanuit risicomangementperspectief financieel verantwoordelijk moeten worden gehouden voor materialiserende transitierisico's op een wijze die overeenkomt met de mate waarin deze instellingen voor eigen rekening en risico in portefeuilles met die risico's geïnvesteerd hebben, nog los van uw eerdere algemene antwoord dat er een gezamenlijke verantwoordelijkheid is voor een financiële bijdrage in het gehele agrocomplex en de verplichting van banken beleid te voeren die dergelijke risico's beheersen?

Antwoord 7

De vereisten voor risicobeheer kaderen de verplichtingen van financiële instellingen om risico's te beheersen en tijdig te voorzien voor mogelijke verliezen. De vereisten op het gebied van risicobeheer bepalen niet wie er voor enig waardeverlies verantwoordelijk of aansprakelijk is of wat daarin de juiste verdeling is of zou moeten zijn.

Vraag 8 en 9

Bent u het ermee eens dat bij het met belastinggeld (vrijwillig dan wel gedwongen) uitkopen van agrarische ondernemers, vanuit het perspectief van banken die financieringen hebben uitstaan bij die ondernemers, sprake is van socialisering van private verliezen van deze banken op het moment deze banken niet gedwongen worden tot een verplichte bijdrage, omdat (een deel van) deze verliezen gedragen zouden moeten worden door de bank die hier voor eigen rekening en risico is ingestapt?

Bent u het ermee eens dat het voorkomen van socialiseren van (gedeeltelijk) private verliezen van banken een belangrijk argument is om van hen een niet-vrijblijvende bijdrage te verlangen?

Antwoorden 8 en 9

De beschikbaarstelling van belastinggeld voor het uitkopen van agrarische ondernemers is er op gericht om de doelen van het kabinet te bereiken en een significante vermindering van de stikstofdepositie te bewerkstelligen, gezien de grote maatschappelijke opgave die hier ligt. Het zal van geval tot geval afhangen of en in welke mate uitkoop van agrarische ondernemers ervoor zorgt dat mogelijke toekomstige verliezen van zowel deze ondernemers als hun schuldeisers worden voorkomen. Er zullen gevallen zijn waarbij gebruikmaking van een beëindigingsregeling private verliezen voor ondernemers en hun schuldeisers voorkomt.

Het kabinet verwacht een niet-vrijblijvende bijdrage van banken, toeleveranciers, de verwerkende industrie en de «retail» in de transitie naar een duurzame en toekomstbestendige vorm van landbouw in balans met de natuur. Het kabinet ziet het komen tot een duurzame en toekomstbestendige vorm van landbouw als een gezamenlijke verantwoordelijkheid van de overheid en betrokken partijen.

Zoals aangegeven in antwoord op de vragen die u heeft gesteld op 18 oktober 2022, onderzoekt het kabinet integraal en in samenhang de mogelijke beleidsopties waarmee een financiële bijdrage van banken en andere ketenpartijen aan de landbouwtransitie en de stikstofopgave kan worden geborgd. Hierbij wordt zowel gekeken naar boeren die stoppen, als boeren die willen omschakelen naar duurzame landbouw (en een schuldenlast hebben). Er wordt in dit kader een breed scala aan opties onderzocht, inclusief de voor- en nadelen, juridische en praktische haalbaarheid en economische doeltreffendheid en doelmatigheid, alsmede de samenhang met de bijdrage die van de overige ketenpartijen wordt verwacht. Ik verwacht uw Kamer in september te kunnen informeren over de uitkomsten, wanneer het kabinet met het plan komt om invulling te geven aan het proces van de benodigde transitie. Wanneer ik u hierover informeer zal ik integraal terugkomen op de hiermee samenhangende overwegingen. In mijn antwoord op deze en de volgende vragen loop ik daar niet op vooruit, maar zal ik meer ten algemene antwoord geven op de gestelde vragen.

Vraag 10

Bent u het, omdat het hier gaat om materialiserende transitierisico's, ermee eens dat de niet-vrijblijvende bijdrage van banken in het stikstofdossier niet enkel zou moeten toezien op toekomstige groene verdienmodellen, waar banken winst op kunnen behalen, maar ook op de kosten van de materialiserende transitierisico's, waar banken op zullen moeten inleggen?

Antwoord 10

De bestaande en in voorbereiding zijnde regelingen voor bedrijfsbeëindiging van agrarische ondernemers zijn zodanig vormgegeven dat een vergoeding wordt of zal worden verstrekt voor het waardeverlies van de productiecapaciteit. Hierbij wordt noch van de agrarische ondernemers noch van andere betrokken ondernemers, waaronder banken die de financiering hebben verstrekt, een verplichte bijdrage in het nemen van eventueel niet opgetreden verliezen gevraagd.

Zoals aangegeven in antwoord 9, zal ik u nader informeren over de beleidsopties waarbij een niet-vrijblijvende bijdrage van financiële ketenpartijen aan de landbouwtransitie en de stikstofopgave kan worden geborgd, inclusief de overwegingen hierbij.

Vraag 11

Bent u bereid om (al is het maar trendmatig) een ambtelijke, dan wel externe opdracht te geven om te onderzoeken hoeveel er sinds de PAS-uitspraak van de Raad van State is geïnvesteerd in de verdere intensivering van de veehouderij, omdat u nu aangeeft deze cijfers niet te hebben? Zo nee, waarom niet? Zo ja, kunt u in dit onderzoek tevens meenemen hoeveel (naar schatting) financiële instellingen het afgelopen decennium verdiend hebben aan financieringen in de Nederlandse intensieve veehouderij?

Antwoord 11

Naar mijn verwachting zal zowel ambtelijk als extern onderzoek moeilijk objectief kunnen vaststellen in hoeverre veehouders hebben geïnvesteerd in verdere intensivering. Dit vereist namelijk causaal inzicht in bedrijfsspecifieke

data en doeleinden van specifieke investeringen, gekoppeld aan een maatstaf voor intensivering en de locatie van de veehouderij.

Vraag 12

Is het correct dat het een verantwoordelijkheid van de toezichthouder is om te wijzen op mogelijke transitierisico's in de intensieve veehouderij en bij banken aan te dringen op een adequate beheersing van deze risico's?

Antwoord 12

De verantwoordelijkheid voor het identificeren en adequaat beheersen van relevante en materiële risico's ligt allereerst bij banken zelf. De toezichthouder toetst of regelingen, strategieën, processen en mechanismen voor risicobeheersing op orde zijn en risico's waaraan de instellingen blootgesteld zijn of kunnen worden te evalueren. Tot de relevante risico's behoren in toenemende mate ook klimaat- en milieugerelateerde risico's en transitierisico's. Die kunnen immers gevolgen hebben voor klant en instelling zelf.

Vraag 13

Wat kunt u in algemene zin zeggen over de wijze waarop de toezichthouder Nederlandse financiële instellingen gewaarschuwd heeft voor een mogelijk aanzienlijke portefeuille materialiserende transitierisico's in de intensieve veehouderij?

Antwoord 13

Significante banken, waaronder de grotere Nederlandse banken, staan in het kader van het Gemeenschappelijk Toezichtsmechanisme (Single Supervisory Mechanism, SSM) onder direct toezicht van de Europese Centrale Bank. Kleinere banken en andere financiële instellingen staan onder toezicht van De Nederlandsche Bank (DNB). Ik kan niet treden in het toezicht op individuele instellingen.

In zijn algemeenheid kan ik zeggen dat klimaat- en milieurisico's een prioriteit zijn voor de ECB. Zo heeft de ECB in 2020 een gids met toezichtverwachtingen gepubliceerd over het risicobeheer van klimaat- en milieurisico's.⁵ Die wordt door DNB ook toegepast op kleinere banken, overeenkomstig de aanbevelingen van de ECB.⁶ Voor kleinere banken geldt dat de ECB aanbevelingen aan nationale toezichthouders kan geven over de uitoefening van dit toezicht. Eind 2022 heeft de ECB uitkomsten van onderzoek naar het management van klimaat- en milieurisico's gepubliceerd, evenals concrete deadlines voor banken om het omgaan met deze risico's te integreren in hun governance, strategie en risicomanagement.⁷ DNB en ECB wijzen al geruime tijd op de risico's als gevolg van klimaatverandering en ook biodiversiteitsverlies. DNB en de ECB hebben diverse stress-testen uitgevoerd met betrekking tot klimaatrisico's. In 2020 publiceerde DNB een rapport waarin zij de risico's als gevolg van biodiversiteitsverlies onderzocht heeft.⁸ Daarin is ook de Nederlandse stikstofcrisis onderzocht. DNB heeft toen aangegeven dat het voor financiële instellingen van belang is dat zij de gevoeligheid van hun portefeuille voor transitierisico's in kaart brengen.

Vraag 14

Bent u bereid met de toezichthouder in gesprek te treden over de wijze waarop zij toezicht heeft gehouden op een aanzienlijke portefeuille van wat nu blijkt materialiserende transitierisico's zijn in de intensieve veehouderij, nog los van de reguliere overleggen die u met de toezichthouder heeft? Waarom wel, dan wel niet?

⁵ <https://www.bankingsupervision.europa.eu/ecb/pub/pdf/ssm.202011finalguideonclimate-relatedandenvironmentalrisks~58213f6564.nl.pdf>.

⁶ <https://www.dnb.nl/voor-de-sector/open-boek-toezicht/sectoren/banken/prudentieel-toezicht/factsheet/dnb-toepassing-van-de-ecb-gids-inzake-klimaat-en-milieurisico-s-voor-banken/>.

⁷ <https://www.bankingsupervision.europa.eu/press/pr/date/2022/html/ssm.pr221102-2f7070c567.en.html>.

⁸ <https://www.dnb.nl/media/uq4bcyol/brochure-biodiversiteit.pdf>.

Antwoord 14

Zoals aangegeven in mijn antwoord op vraag 13 kan ik niet treden in het toezicht op individuele instellingen, maar hebben de toezichthouders gedurende de afgelopen periode in toenemende mate klimaat- en milieurisico's geïntegreerd in het toezicht. Ik onderschrijf het belang daarvan en heb dat ook gedaan in mijn reguliere overleggen met DNB. Het is daarbij niet aan mij om de wijze waarop deze risico's de afgelopen jaren een rol hebben gekregen in het toezicht op de betrokken individuele financiële instellingen te evalueren.

Vraag 15

Is de toezichthouder van plan haar toezicht op de transitierisico's in de intensieve veehouderij, die nu blijken te materialiseren, te evalueren?

Antwoord 15

Zoals aangegeven in de beantwoording op vraag 13, hebben de toezichthouders aandacht voor klimaat- en milieurisico's geïntegreerd in het toezicht. De toezichthouders evalueren de toezichtmethodiek geregeld en stellen periodiek toezichtprioriteiten vast. De ECB heeft deze prioriteiten vastgesteld voor de jaren 2023–2025, en daarin ook nader onderzoek naar tekortkomingen in het beheersen van klimaatrisico's aangekondigd.⁹ Ook voor DNB is de verankering van de beheersing van duurzaamheidsrisico's, inclusief risico's op het gebied van biodiversiteit, een prioriteit in het toezicht voor de jaren 2021–2024.¹⁰

Vraag 16

Kan toegelicht worden wat bedoeld wordt met het punt dat een «subsidie [voor bedrijfsbeëindiging] [...] in beginsel niet onder eventuele bestaande pandrechten van de bank [zal] vallen», omdat uit dergelijke pandrechten alleen vorderingen voortvloeien die al bestonden op het moment van vestiging van het pandrecht? Wordt hiermee bedoeld dat de subsidie tot bedrijfsbeëindiging door de bank niet opeisbaar is omdat deze niet onder het pandrecht valt, op het moment dat de ondernemer met zijn of haar subsidie niet vrijwillig een lening aflost¹¹? Hoe verhoudt zich dat tot artikel 3:229 van het Burgerlijk Wetboek?

Antwoord 16

Als zekerheid voor de terugbetaling van een lening worden vaak pandrechten gevestigd op vorderingen die voortvloeien uit *bestaande* rechtsverhoudingen, dus rechtsverhoudingen die bestaan op het moment dat het pandrecht wordt gevestigd. Dat betekent – in beginsel – dat een later verkregen subsidie daar niet onder valt. Die vloeit namelijk voort uit een rechtsverhouding die nog niet bestond op het moment dat het pandrecht werd gevestigd. Om die reden is in antwoord op de gestelde vragen opgemerkt dat een subsidie voor bedrijfsbeëindiging in beginsel niet onder eventuele bestaande pandrechten van de bank zal vallen. Dat staat los van de regeling in art. 3:229 BW. Dit artikel bepaalt dat een recht van pand of hypotheek van rechtswege een pandrecht meebrengt op alle vorderingen tot vergoeding die in de plaats van het verbonden goed treden, waaronder vorderingen ter zake van waardevermindering van het goed. Voor een subsidie voor vrijwillige bedrijfsbeëindiging, die ziet op beëindiging van productiecapaciteit, met voorwaarde van sloop van de agrarische gebouwen, is het echter niet zeker of deze zal worden aangemerkt als een vergoedingsvordering in de zin van art. 3:229 BW. Wel geldt dat een subsidie na uitbetaling onder pandrechten van de bank op bankrekeningen kan vallen en dat, indien een ondernemer niet vrijwillig overgaat tot aflossing van een lening, de bank (al dan niet in faillissement van de ondernemer) verhaal kan nemen op eigendommen van die ondernemer.

⁹ https://www.bankingsupervision.europa.eu/banking/priorities/html/ssm.supervisory_priorities202212~3a1e609cf8.en.html.

¹⁰ DNB, Visie op toezicht 2021–2024, https://www.dnb.nl/media/43cnkobox/visie_op_toezicht_2021_2024.pdf.

¹¹ Aanhangsel Handelingen, vergaderjaar 2022–2023, nr. 1645, antwoord 2 en 3.

Vraag 17

Is artikel 3:229 van het Burgerlijk Wetboek zowel van toepassing op de schadeloosstelling bij onteigening als op de door een onderneming verkregen subsidie bij vrijwillige bedrijfsbeëindiging? Is er een vorm van compensatie voor (gedwongen of vrijwillig) stoppende agrarische ondernemers met bancaire schulden waarop art. 3:229 van het Burgerlijk Wetboek niet van toepassing is?

Antwoord 17

Artikel 3:229 BW is in beginsel van toepassing op een vordering tot vergoeding van schade als gevolg van onteigening. Echter, op grond van art. 43 Onteigeningswet heeft de hypotheek- of pandhouder geen recht op afzonderlijke schadevergoeding. Slechts indien hij is tussengekomen, kan hij zij zich jegens de onteigenaar beroepen op zijn rechten uit Art. 3:229 BW. Hij oefent die rechten uit op het bedrag van de werkelijke waarde en de waardevermindering van het overblijvende, zoals de schadeloosstelling is toegekend aan de hypotheekgever.

Met betrekking tot een subsidie bij vrijwillige bedrijfsbeëindiging: zoals aangegeven in het antwoord op vraag 16, is het niet zeker of een subsidie voor vrijwillige bedrijfsbeëindiging zal worden aangemerkt als een vergoedingsvordering in de zin van art 3:229 BW. Het ontvangen van een subsidie voor bedrijfsbeëindiging ontslaat de ontvanger niet van aangegane contractuele verplichtingen met kredietverstrekkers.

Vraag 18

Kan toegelicht worden of afspraken tussen de overheid en de ondernemer om de subsidie ter bedrijfsbeëindiging onoverdraagbaar te maken ook kunnen betekenen dat afgesproken wordt dat banken deze subsidie niet kunnen opeisen om uitstaande schulden mee te innen, ervan uitgaande dat de ondernemer niet vrijwillig overgaat tot het aflossen hiervan?

Antwoord 18

Een subsidie wordt verstrekt voor het uitvoeren van bepaalde activiteiten, in dit geval betreft het de sluiting van een veehouderijlocatie. In het kader van de subsidieverstrekking kan echter niet worden bepaald hoe de subsidieontvanger concreet het ontvangen subsidiebedrag aanwendt. Aan een subsidie te verbinden verplichtingen dienen verband te houden met het doel van de subsidieverstrekking.

Het ontvangen van een subsidie voor bedrijfsbeëindiging ontslaat de ontvanger niet van aangegane contractuele verplichtingen met kredietverstrekkers. Indien een ondernemer niet vrijwillig overgaat tot voldoening daarvan, kan de bank (al dan niet in faillissement van de ondernemer) verhaal nemen op eigendommen van die ondernemer.

Zoals aangegeven in antwoord op de vragen die u heeft gesteld op 18 oktober 2022 en in het antwoord op vraag 9, onderzoekt het kabinet integraal en in samenhang de mogelijke beleidsopties waarmee een financiële bijdrage van banken en andere ketenpartijen aan de landbouwtransitie en de stikstofopgave kan worden geborgd. Na het afronden van dit onderzoek zal ik uw Kamer informeren over de uitkomsten, naar verwachting in september.

Vraag 19

Is het mogelijk voor banken om vrijwillig af te zien van de uitoefening van hun hypotheek- of pandrecht, waarmee ze opeising van uitstaande leningen zouden kunnen effectueren, op het moment dat een ondernemer niet uit eigen beweging besluit een subsidie tot bedrijfsbeëindiging in te zetten om een lopende lening af te lossen of deze te verpanden?

Antwoord 19

Het is voor de bank mogelijk om binnen bepaalde kaders en in bepaalde gevallen vrijwillig af te zien van de uitoefening van hun hypotheek- of pandrecht en/of een schuld geheel of gedeeltelijk kwijt te schelden. Dit zal een bank van geval tot geval beoordelen. Hierbij geldt dat het bestuur van een bank zijn taak vervult in het belang van de vennootschap of coöperatie. Volledige of gedeeltelijke kwijtschelding van een schuld kan in het belang zijn van de vennootschap of coöperatie. Daarnaast hebben ook belangen van

andere betrokkenen en het algemeen belang een plaats in de belangenafweging van het bestuur van een bank. Vanuit prudentieel perspectief geldt dat een bank, krachtens de ECB leidraad voor niet-renderende leningen, schuldkwijtscheldingsopties met de nodige behoedzaamheid dient toe te passen, aangezien de mogelijkheid van kwijtschelding aanleiding kan geven tot zogeheten «moral hazard» en derhalve «strategische wanbetaling» in de hand zou kunnen werken. De leidraad geeft aan dat een bank ervoor moet zorgen dat er robuuste beheersingsmaatregelen bestaan.¹² Een bank zal derhalve ook moeten letten op de precedentwerking en andere effecten van vrijwillige kwijtschelding. Daarbij zal de toezichthouder vanuit zijn mandaat kritisch (moeten) beoordelen of het beleid en handelen van de bank verantwoord is vanuit prudentieel perspectief.

Vraag 20

Is het technisch en juridisch mogelijk voor de overheid om met banken afspraken te maken om zodat zij vrijwillig af zien van de uitoefening van hun hypotheek- of pandrecht, met een andere wijze van bijdrage vanuit banken (bijvoorbeeld via de verhoging van de bankenbelasting) als prikkel voor banken om hieraan mee te werken?

Antwoord 20

Het is mogelijk voor banken om er vrijwillig voor te kiezen een overeenkomst met de overheid aan te gaan waarin ze afzien van bepaalde rechten. Hierbij spelen bij de beantwoording van vraag 19 genoemde kaders echter een begrenzend rol, evenals overwegingen aangaande onder meer precedentwerking en toekomstige financieringskosten. Ook kan – afhankelijk van de uiteindelijke vorm en inhoud van een mogelijke overeenkomst – het mededingingsrecht een begrenzend rol spelen.

Vraag 21

Bent u bereid bovenstaande route expliciet mee te nemen in het integrale onderzoek naar opties om banken tot een niet-vrijblijvende bijdrage aan de stikstofproblematiek te bewegen?

Antwoord 21

Deze optie valt buiten het bestek van het integrale onderzoek naar opties om banken tot een niet-vrijblijvende bijdrage aan de stikstofproblematiek te verplichten. Dit onderzoek ziet namelijk op vanuit de overheid opgelegde juridisch verplichtende beleidsopties om een financiële bijdrage van banken en andere ketenpartijen aan de landbouwtransitie en de stikstofopgave te borgen.

¹² ECB, Leidraad voor banken inzake niet-renderende leningen, maart 2017.